

איש כפתרון חלומו

וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלָמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ הַמְּשָׁקָה וְהָאֶפֶה אֲשֶׁר לְמִלְךָ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהָר. (בראשית מ ה.)¹

וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיְגַד לְאָחִיו ... שָׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֻמִּים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קִמָּה אֲלֻמְתִּי וְגַם נֶצְבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֻמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֲלֻמְתִּי ... וַיַּחְלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי. (בראשית לז ה-ט).²

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפְתַר אֵין אֵתוֹ וְאֵנִי שֹׁמְעֵתִי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַר אֹתוֹ (בראשית מא טו).³

אבן עזרא בראשית פרק מ – פתרון במקרא תמיד עם חלום

פתרונו - פירושו, ולא מצאנו מלת פתרון כי אם עם החלום.⁴

ספרי במדבר פסקא קיט – לכל חלום יש פתרון

"ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" (בראשית כח יב) - אין חלום, אלא שיש לו פתרון.⁵

בראשית רבה פ' ד – חבר הוא פתרון

¹ ושנתיים מאוחר יותר, כאשר שר המשקים מזכיר את המקרה לפני פרעה, לא בלי היסוסים שניתן להבינם, הוא מספר: "ונחלמך חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמונו" (שם מא יא). פעמיים הביטוי: "איש כפתרון חלמונו", פעם בדברי המספר ופעם בדברי שר המשקים עצמו. אולי מפרספקטיבה של זמן, גם מי שאירע לו חלום מבין כעת טוב יותר מה אירע לו: מדוע היה צריך פותר לחלומו, ושאלו הפתרון טמון בחלום עצמו. עכ"פ, הרי לנו במקרא עצמו: חלום, פתרון ומבט חוזר על העניין מפרספקטיבה של זמן.

² פתחנו בסוף הפרשה, בסיפור החלומות של שר המשקים ושר האופים, סיפור שהמשכו בפרשת מקץ בחלום פרעה הכפול שפתרונו ע"י יוסף העלהו לגדולה והביאה לפגישה המחודשת שלו עם אחיו ועם אביו, והורידה את אבותינו למצרים ... אבל נושא החלומות מופיע כבר בתחילת הפרשה, אלא ששם אין "פתרון". בעל החלומות הוא גם בעל הפתרונות. חלומות יוסף הם פשוטים וברורים ולכאורה אינם זקוקים לפתרון (יש אמנם שאומרים שהאחים כשאמרו: המלוך תמלוך עלינו, פתרו ליוסף את החלום). יוסף בעל החלומות הוא גם בעל הפתרונות ופותר את חלומותיו לעצמו ולסביבתו ואיננו זקוק לאדם אחר שיעשה זאת עבורו, הוא החולם והוא הפותר (והוא גם המקיים). או אולי היו אלה "חלום שנפתר בתוך חלום" (ברכות נה ע"א) שפתרונו מובנה בתוכו. עכ"פ במקרא אין בחלומות יוסף המילה "פתרון" ולפיכך בחרנו להתמקד בחלומות שבסוף הפרשה שבהם החלום והפתרון מוזכרים לראשונה במקרא (שש פעמים!).

³ החלום השלישי ברצף פרשיות וישב-מקץ הוא, כמובן, חלום פרעה על שבע הפרות ושבע השבלים. חלום שר המשקים ושר האופים בפרשתנו איננו אלא מבוא לחלום מרכזי זה. ראה דברינו **תשמע חלום לפתור אותו** בפרשת מקץ. אלא שדווקא מההיבט של פתרון חלומות, יש בסיפור חלום שרי פרעה בפרשתנו, יותר ממה שיש בסיפור המרכזי של חלום פרעה. שם אומר פרעה ליוסף: "תשמע חלום לפתור אותו" ויוסף עונה: "בלעדי, אלהים יענה את שלום פרעה". החולם נתון בידי הפותר ובידי הקב"ה. כמו שמופיע במדרשים ופרשנים שנראה להלן שמדגישים שרק לקב"ה הפתרונות. וכמו שעונה דניאל לנבוכדנצר. ואילו כאן "איש כחלומו פתר", היינו שהפתרון מובנה בחלום, כפי שנראה להלן, והפותר איננו אלא מי מסייע לחולם לגלות את הפתרון החבוי. ראה ברכות נה ע"ב: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו".

⁴ פתרונו, פירושו "פירושו" ובחילוף אותיות (להלן) - פשרו. בנוסף לפירוש זה, מאיר אבן עזרא את עינינו שלא בכל מקום שכתוב במקרא חלום כתוב גם פתרון, אבל כל מקום שכתוב פתרון הוא אך ורק עם המילה חלום. במקרא, למילה "פתרון" יש פתרון אך ורק בהקשר עם חלומות. ובאמת, אין יותר "פתרונות" במקרא מחוץ לסוף פרשתנו ותחילת פרשת מקץ שהוא, כאמור, המשך אותו סיפור. אבל חלומות בלא פתרון יש הרבה: אבימלך, יעקב, גדעון, שלמה ופעמים רבות בהקשר עם נבואה: ספר דברים, ישעיהו, ירמיהו, תהלים, איוב, קהלת וכמובן נבוכדנצר בספר דניאל פרק ב. ושם הלשון היא ארמית והפועל הוא פש"ר, מלשון פֶּשֶׁר (חילוף אותיות פרש). ראה דניאל ג: "וַיֹּאמֶר לָהֶם הַמֶּלֶךְ חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וְתִפְעֶם רוּחִי לְדַעַת אֶת הַחֲלוֹם: וַיְדַבְּרוּ הַכַּשְׂדִּים לְמִלְכָּה אֲרַמִּית מִלְּפָא לְעִלְמִין חַיִּי אֲמַר חֲלָמָא לְעַבְדָּךְ וּפְשָׂרָא נְחוּא".

⁵ ובבראשית רבה פרשת ויצא סח יב גם כן על חלום הסולם של יעקב, מובאים תחילה דברי ר' אבהו: "דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים" (על חלום הסולם בו מלאכי אלהים עולים ויורדים!), אבל בהמשך מובא שם: "שונה בר קפרא: אין חלום שאין לו פתרון". ובירושלמי מעשר שני שנראה להלן הנוסח הוא: "הכל הולך אחר הפתרון". דברי מדרש ספרי ובר קפרא בבראשית רבה ואולי גם הירושלמי, מתווכחים לא רק עם שיטת ר' אבהו ודומיו (ראה גם: "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים" ברכות נה ע"א), אלא אולי, במימד הרעיוני, גם עם פירוש אבן עזרא. לא תמיד כתוב "פתרון" בצמוד לחלום, אבל תמיד יש פתרון. "אין חלום שאין לו פתרון". צריך רק לדעת למצוא אותו. ובמשנת רבי אליעזר פרשה ו עמוד 119 יש הבחנה בין חלום רגיל לחלום נבואה: "הפרש בין חלום שהוא נבואה לחלום שאינו נבואה. חלום שאינו נבואה, בעליו צריך לשאול פתרונו, כגון חלומו של פרעה".

"ויחלמו חלום שניהם" – ר' חייא בן אבא אמר: החלום ופתרונו של חלום חברו.⁶

מסכת ברכות דף נה עמוד ב – איך פותרים חלום

אמר רבי ביזנא בר זבדא אמר רבי עקיבא אמר רבי פנדא אמר רב נחום אמר רבי בירימ משום זקן אחד, ומנו רבי בנאה:⁷ עשרים וארבעה פותרים חלומות היו בירושלים.⁸ פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפטר לי זה לא פתר לי זה – וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפה... דאמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכים אחר הפה – שנאמר: "ויהי כאשר פתר לנו כן היה".⁹ אמר רבא: והוא דמפטר ליה מעין חלמיה, שנאמר: "איש כחלמו פתרו" (שם יב).¹⁰

"וירא שר האפים כי טוב פתרו" (שם מ טז) – מנא ידע? אמר רבי אלעזר: מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלמו ופתרונו של חלמו של חברו.¹¹ אמר רבי יוחנן: ... שלושה חלומות מתקיימין: חלום של שחרית וחלום שחלם לו חברו, וחלום שנפתר בתוך חלום. ויש אומר: אף חלום שנשנה, שנאמר: "ועל הישנות החלום".¹²

רש"י בראשית פרק מ – שילוב פשט ודרש

ויחלמו חלום שניהם – ויחלמו שניהם חלום, זה פשוטו. ומדרשו, כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלמו ופתרונו חברו, וזו שנאמר (פסוק טז) וירא שר האופים כי טוב פתרו.¹³

רש"י בראשית מא יא – חלום הראוי לפתרון

⁶ ראה הנוסח בבראשית רבה תיאודור-אלבק: "חלמא ופתרוניה" בלי "חברו", אבל הנוסח: "חלום ופתרונו חלום חברו" תפס לו מקום אחיזה בולט ומובא ברוב המדרשים והפרשנים. ראה למשל פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרק מ: "איש כפתרונו חלמו. מלמד שכל אחד ואחד ראה חלמו ופתרונו חלמו של חברו שנאמר כפתרונו חלמו". כך גם במדרש שכל טוב ואחרים. ויש לדקדק איזה חלק של הפסוק הוא דורש? האם את "ויחלמו שניהם חלום", כפי שנראה להלן ברש"י, או את "איש כפתרונו חלמו" כפי שמופיע בפסיקתא זוטרתא שזה עתה הבאנו. עניין לחוקרים ומגיהים ונוסחאות. ועל"פ, אולי לא היו צריכים שר האופים ושר המשקים את יוסף. דים שהיו מתקשרים ומשוחחים זה עם זה ואולי היו מוצאים את פתרונו חלומותיהם בכוחות עצמם. יכלו לעשות קואצ'ינג זה לזה ...

⁷ כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם (אבות ו ו), או בנוסח הירושלמי שבת פרק א הלכה ב: "אם יכול את לשלש את השמועה עד משה – לשלשה". נראה ששרשרת המסירה כאן של שישה חכמים היא מן הארוכות בספרות חז"ל אם לא הארוכה מכולם.

⁸ פותרים חלומות היו מתפרנסים ממלאכתם. ראה הסיפור בהמשך הגמרא שם על בר הדיא כיצד היה פותר יפה את חלומותיו של אביו ששילם לו לעומת רבא שלא שילם לו. עד שבסוף גם רבא שילם לו ובישר לו שהוא עתיד לרשת את ישיבתו של אביו. וגם מיוחדונו בלעם לפני שעסק בקסמים היה פותר חלומות (במדבר רבה כ ז).

⁹ ובמקבילה בירושלמי מסכת מעשר שני פרק ד הלכה ו: "שאין החלום הולך אלא אחר פתרונו, שנאמר: ויהי כאשר פתר לנו כן היה". "אחר הפה" – לשון הבבלי, "אחר הפתרון" – לשון הירושלמי. הבהל משמעותי או סמנטי: פה – פתרון, פה שמתיר?.

¹⁰ החלומות הולכים אחר הפה (הפתרון), אומר רבא, רק אם הפטר (הפתרון) הוא מעין החלום, מתקשר באופן סביר אל החלום, "נובע מהחלום" מבאר שטיינזלץ. מנין? מהפסוק שלנו: "איש כחלמו פתרו". נראה שהדברים צריכים להתקבל גם על ליבו של החולם, האיש שעבורו פותרים את החלום. "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו" כפי שכבר הזכרנו. ולביטוי: "מפטר ליה מעין חלמיה", ראה הביטוי בברכות נה ע"א: "חלמא דלא מפטר, כאגרתא דלא מקריא" – חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראת (שטיינזלץ שם).

¹¹ עפ"י הגמרא, המקור לרעיון שכל אחד ראה את חלמו ופתרונו חלום חברו איננו מהפסוק "ויחלמו חלום שניהם", או "איש כפתרונו חלמו", כפי שראינו במדרשים לעיל, אלא מהפסוק: "וירא שר האופים כי טוב פתרו". כפשוטו, הכוונה בפסוק: "האמין לדבריו" (חזקוני), "יפה פתרו" (אונקלוס), או: "נכרים דברי אמת" (רשב"ם) וגם: "לטובה פתרו לו" (רמב"ן, רס"ג). אבל המדרש דורש: "מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלמו ופתרונו חלמו של חברו". ראה פיתוח מוטיב זה במדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק מ פסוק טז: "וירא שר האופים כי טוב פתרו. כי נזכר מה שראה חלמו ופתרונו חלום חברו כדדרשינן. ויאמר אל יוסף – אף אני הייתי מהרהר כמו כן, ומתוך הרהורי מעשי ישנתי וראיתי בחלומי והנה שלשה סלי חורי. סלים של חריות על ראשי. כאן פתח לו פתח שגדולתו ניטלה הימנו, שאין דרך השרים לשאת הסלים על ראשם זולתי הנחתום". שר האופים ידע את פתרונו חלמו של שר המשקים ולפיכך הבין שיוסף פתרו נכון. באותו הרגע, פתרו שר האופים גם את חלמו הוא כשתיאר את העוף האוכל את הלחם מעל הסלים שעל ראשו ובכך חרץ למעשה את גורלו. פתרונו יוסף לשר המשקים הוא העיקר. הפתרון שלו לשר האופים כבר בא מאליה. ראה בהמשך המדרש שם: "ויען יוסף ... כלומר ויען יוסף את הכסיל באוולתו ויאמר מעין חלום זה פתרונו של שלשת הסלים שעל ראשו זה על זה שלשת ימים הן מבשרים שהחלום נתלה להם". כך בסיפור שרי פרעה, אבל בחז"ל יש דוגמאות למכביר של חלומות רעים שהחכמים בחכמתם ידעו תמיד להפוך לטובה. ראה בראשית רבה פט תחילת פרשת מקץ, איכה רבה פרשה א ועוד. ואולי הגדיל מכולם לעשות שמואל בגמרא ברכות נה ע"ב: "שמואל כשהיה רואה חלום רע היה אומר: וחלומות השוא ידברו (זכריה י ב). וכשהיה רואה חלום טוב אמר: וכי החלומות שוא ידברו? והכתיב: בחלום אדבר בו".

¹² ר' יוחנן מדבר כבר על שלב נוסף, לא על פתרון בפה, לא על הנחת הדעת (יש גם הטבת חלום), אלא על קיום החלום, כמו שאכן קרה אצל החלומות של פרעה ושני שריו. איזה סוג חלום היה להם שהתקיים: חלום של שחרית, חלום שחלם לו חברו או חלום שנפתר בתוך חלום? את שיטת ר' יוחנן המדגישה את קיום החלום כפתרונו המלא, מפתח רמב"ן שנראה להלן.

¹³ כפי שרש"י עושה במקומות רבים הוא מבאר את הפסוק בדרך הפשט ודרך המדרש. בפשט, אין לנו אלא להחליף את המילים ובמקום לקרוא "ויחלמו חלום שניהם", לקרוא: "ויחלמו שניהם חלום" – כל אחד את החלום שלו כפי שהתורה ממשיכה ומספרת. ובדרש, משלב רש"י את מדרש בראשית רבה ואת הגמרא בברכות שזה עתה ראינו.

איש כפתרון חלומו - חלום הראוי לפתרון שנפתר לו ודומה לו.¹⁴

רמב"ן בראשית פרק מ פסוק ה – הפתרון במציאות

איש כפתרון חלומו - לשון "פתרון חלומות" הוא המקרה אשר יקרנו לעתיד, ויקרא המודיע אותו העתיד - פותר. ועל דעת רבים כי פתרון הוא פירוש.¹⁵ וטעם איש כפתרון חלומו, כל אחד ואחד חלם חלום שדומה לפתרון העתיד לבוא אליו, זה לשון רש"י.¹⁶ ומה טעם שיאמר שר המשקים לפרעה (להלן מא יא) חלמנו חלום הדומה לפתרון, שימעט בזה חכמת הפותר, ואולי לא יהיה כן חלום פרעה ולא יִדְעֵנו יוסף.¹⁷ ורבי אברהם אמר שראה כל אחד בחלומו מה שהיה פתרון חלומו, כל מה שאירע לו בעתיד, לומר שהיה חלום אמת, לא בא ברוב ענין שלא יתקיים רק המקצת. והוא הנכון.¹⁸

אבן עזרא בראשית פרק מ פסוק ח – הכל בידי ה'

וטעם הלא לאלהים פתרונים כי פתרון החלומות לשם הוא, כי הוא יודע העתיד, והַרְאָה בחלום מה יהיה למי שירצה, ואם אני אפתור אותו לטוב או לרע, לא יועיל ולא יזיק. ואחר שהדבר כן, ולשם פתרון כל החלומות אל תחוש שתספרו חלומותיכם לי. וכל החלומות הולכים אחר הפה - דברי יחיד הם.¹⁹

רמב"ן בראשית פרק מב פסוק ט – מימוש החלום הוא פתרונו

... וכן אני אומר שכל העניינים האלה היו ביוסף מחכמתו בפתרון החלומות. כי יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו, ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון. אבל היה רואה כי השתחווית אחיו לו וגם אביו וכל זרעו אתו, אי אפשר להיות בארצם,

¹⁴ גם מפסוק זה יכולנו לדרוש את הרעיון שכל אחד ראה את פתרון חלום חברו, כפי שאכן עושים המדרשים, כגון פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרק מ: "איש כפתרון חלומו. מלמד שכל אחד ואחד ראה חלומו ופתרון חלומו של חברו שנאמר כפתרון חלומו" (וכן הוא במדרש שכל טוב ואחרים). אבל רש"י הולך כאן בכיוון אחר: "חלום הראוי לפתרון" ובכך הוא גם חולק על מדרש ספרי לעיל (והמסייעים לו שהבאנו בהערה 5) ואומר שלא לכל חלום יש בהכרח פתרון. ראה דברי רשב"ם בראשית פרק מ ה: "איש כפתרון חלומו - חלום הראוי לפתרון, הנראה שהוא עיקר ולא חלום של הבלים". מעניין שדברי רש"י אלה הם על "איש כפתרון חלומו" שבדבריו של שר המשקים לפרעה בתחילת פרשת מקץ ולא על אלה שבפרשתנו בסיפור עצמו. האם למיקום הפירוש יש משמעות?

¹⁵ ראה הפסוק על גדעון בספר שופטים ז טו: "מספר החלום ואת שברו". ופירוש רד"ק שם: "ואת שברו - פתרונו כי החלום כמו הדבר החתום והסתום והפתרון שובר אותו ומגלה אותו". ובאופן דומה פירש שם מצודת ציון: "שברו - ר"ל פתרונו כי החלום הוא דבר סתום וסגור וע"י הפתרון יסובר ויפתח".

¹⁶ נראה שרמב"ן מתכוון כאן לרש"י השני שהבאנו מפרשת מקץ, פרק מא פסוק יא והוא מבין אותו שונה ממה שאנחנו הצענו (ראה הערה 13). החלום "דומה לפתרון העתיד לבוא אליו" (זו לא בדיוק לשון רש"י בנוסח שבידנין); ואי לכך אולי גם החולם יכול למצוא אותו בכוחות עצמו ובה מתמעטת חכמת הפותר, כפי שהוא ממשיך ומקשה על רש"י.

¹⁷ אם הפתרון טמון בחלום אולי לא צריך ל"כ פותר חיצוני. האם הייתה כוונה נסתרת לשר המשקים, להמעיט בערכו של יוסף, לספר את ניסיונו שלו ממנו פרעה יחפש את הפתרון בעצמו?

¹⁸ ראה דברי אבן עזרא בראשית פרק מ פסוק ה: "ויחלמו כטעם איש כפתרון חלומו, כי ראה כל אחד בחלומו מהו פתרון חלומו לעתיד, ומה שאירע לו". לא שלכתחילה כל אחד ראה את פתרון חלומו, כי אז אין כאן סיפור בכלל, אלא שבדיעבד מה שקרה זה מה שכל אחד ראה בחלומו, וזה מוכיח שהחלום הוא אכן אמיתי. וזה הפשט ב"איש כפתרון חלומו". בדיעבד, לאחר שבא הפתרון, אנחנו יודעים שהיה זה חלום אמיתי ולא דברים בטלים או "חלום יעוף". ראה דברי רשב"ם בהערה 14 לעיל על חלום הראוי לפתרון שהוא עיקר ולא חלום של הבלים. והרוצה להוסיף ולהעמיק בשיטת רמב"ן יעיין בפירושו בפרשת מקץ בראשית מא יב כאשר שר המשקים משחזר את האירוע: "איש כחלומו ... כי לכל אחד ממנו פתר כאשר היה אמיתת חלומו העתיד לבא לו, כי כאשר פתר כן היה לנו. ... הגיד כי היו חלומות שונים ולהם פתרונים שונים, כאשר יפרש ... וכן לדעתו איש כברכתו ברוך, שלא ברוך אותם ברכה שוה לכולם אלא ברכה מיוחדת לכל אחד כאשר פירש ואמר לו". וגם משם ניתן אולי ללמוד שבדבריו אלה של שר המשקים לפרעה הוא כלל לא מפרגן ליוסף, אדרבא.

¹⁹ הרי לנו אבן עזרא ממקור ראשון ולא דרך מפרשים אחרים, אבן עזרא הולך בדרכו שלו וכל דברי חז"ל הרבים שהכל הולך אחר הפתרון ושיש כוח ביד הפותר, דברי המיעוט הם! אין ביד הפותר שום כח נבואי, פסיכולוגי-יוצר וכו', אלא רק לראות את מה שהקב"ה ירצה או לא ירצה להראות לו. יוסף לא מבטיח שום דבר לשרי פרעה ואח"כ גם לפרעה: "בלעדך, אלהים יענה את שלום פרעה", הפותר הוא במקרה הטוב צינור שמביא את דבר ה' ובמקרה הפחות טוב 'כדור לבן' פסיכולוגי. אין בכוחו להרע או להטיב, להזיק או להועיל. רבו הדרשות בחז"ל על כוחם של פותרי החלומות ולא נוכל להביאם כאן. ראו שוב הערה 5 לעיל, בפרט הירושלמי האומר: "הכל הולך אחר הפתרון". ראה גם בראשית רבה פט ח בסיפור על האישה שבאה אצל ר' אליעזר ותלמידיו (הבאנו בדברינו [תשמע חלום לפתור אותו](#) בפרשת מקץ). ואבן עזרא הולך כנגד כולם. אך נראה שניתן להקשות על פירוש זה: אם הפותר, יוסף במקרה זה, יודע שפתרונו "לא יועיל ולא יזיק", אז למה הוא בכלל מציע להם שיפתור את חלומם? ברור מפשט הפסוק שהוא מנסה להרגיע את רוחם הסוערת. כיצד חשב לעשות זאת?

והיה מקוה להיותו שם במצרים בראותו הצלחתו הגדולה שם, וכל שכן אחרי ששמע חלום פרעה שנתברר לו כי יבואו כולם שמה ויתקיימו כל חלומותיו.²⁰

דניאל פרק ב פסוק ט

"לְהֵן חֲלָמָא אָמְרוּ לִי וְאֵדַע דִּי פְשָׁרָה תְּהִי חֲוַנְנִי".

תרגום עפ"י דעת מקרא: לכן את החלום אמרו לי ואדע כי את פתרונו תגידו לי.²¹

שבת שלום
מחלקי המים

²⁰ זהו רמב"ן הידוע בשאלה איך כל השנים בהם היה יוסף שליט במצרים לא שלח להודיע לאביו שהוא חי, מדוע בחר בדרך של "חינוך האחים" ומשיכת צער אביו כל אותו זמן, מדוע לא שלח לו אימייל פשוט? תשובתו: חלומות חייבים להגיע לפתרון שלהם. חלומות חייבים להתגשם! ולא הייתה דרך להגשימם בארץ כנען, אלא באמצעות הורדת אביו ואחיו למצרים שם יוסף הוא מלך (שאלה: מתי באמת התקיימה השתחוות יעקב ליוסף? מתי, אם בכלל, התגשם החלום השני? ראה דברינו [פגישת יעקב ויוסף](#) בפרשת ויגש). שוב גנבנו קצת מפרשת השבת הבאה, מקץ אבל גם למדנו דבר חשוב לעניינינו שפתרון החלום הוא לא פירוש, אלא (לפחות במקרה של יוסף) הגשמתו. הפירוש של חלומות יוסף שבתחילת פרשתנו הוא ברור ופשוט. אין מה לפתור. יוסף פותר את חלומותיו לעצמו ולסביבתו ואיננו זקוק לאדם אחר שיעשה זאת עבורו. פתרון החלומות של יוסף הוא הגשמתן בפועל. ובשביל זה כל הסיפור הקשה של יוסף ואחיו אליבא דרמב"ן! ובגלל זה ירדנו למצרים?

²¹ פירוש מצודות: "רק החלום אמרו לי ואדע בזה אשר הפתרון תגידו לי, וכאומר לא אאמין עוד מעתה אל הפתרון רק כשתאמרו החלום אז אדע באמת שעמכם החכמה להגיד הפתרון האמיתי". אצל נבוכדנצר חסר החלום וממילא הפתרון. צריך לשחזר בנאמנות את החלום, שנבוכדנצר שכח, והוא כבר היה מבין את הפתרון בעצמו או יודע להעריך אם הוא נכון. ועניין חלום נבוכדנצר ודניאל שפתר לו, חלום הצלם וחלום האילן, שיש בו הקבלה לחלום פרעה ויוסף שפתר לו, הוא עניין בפני עצמו ושוב גולש לפרשה הבאה. ראה דברינו [יוסף ודניאל](#) בפרשת מקץ.